

Stockholm 2008-04-02

Ett nytt Centrum för arkitektur, form, design och gestaltningen av den gemensamma miljön

Sveriges Arkitekter har tagit del av förslaget från Rådet för arkitektur form och design att inrätta ett *Centrum för arkitektur, form, design och gestaltningen av den gemensamma miljön* fr o m den 1 januari 2009 och vill i anledning av förslaget framföra följande synpunkter.

Förslaget

Förslaget innebär att det idag självständiga Arkitekturmuseet avvecklas i sin nuvarande form. Det nuvarande museet föreslås få ett ändrat uppdrag och en ny inriktning i form av en centrumbildning. Regeringsuppdraget till Svensk Form att vara mötesplats för form och design förs över till den nya centrumbildningen och Svensk Form föreslås flytta in i Arkitekturmuseets lokaler.

Det nuvarande museet kommer enligt förslaget inte längre benämnas museum utan centrum. Den nya verksamheten förutsätts ha tre huvudfunktioner:

1. Utgöra formmuseum och samling
2. Fungera som mötesplats och offentlig arena
3. Bedriva verksamhet inriktad på kommunikation, information, rådgivning och kunskapsbildning

I ett kommande steg, fr o m den 1 januari 2010, föreslås att ett antal institutioner och museer, alla med statlig finansiering, bildar en *federation* på uppdrag av regeringen för att stötta den nya centrumbildningen. De som är tänkta att utgöra federationen är Statens Konstråd, Nationalmuseum, Svensk Form, SVID, Boverket och Röhsska museet.

Den nya centrumbildningen förutsätts prioritera följande områden:

- Arkitektur, form och design för ett långsiktigt hållbart och tillgängligt samhälle
- Stadsutveckling och den gemensamma miljön/det offentliga rummet
- Den offentliga upphandlingen
- Näringslivsutveckling genom designprocessen
- Internationell samverkan

Föreslagen avveckling av Arkitekturmuseet

Den föreslagna nya centrumbildningen innebär att det i dag självständiga Arkitekturmuseet avvecklas. Som en huvudfunktion förutsätts det nya centrumet ha uppgiften att vara formmuseum och svara för samlingar. Detta är en uppgift som sannolikt rymmer oändligt många fler åtaganden än de uppgifter dagens Arkitekturmuseum har. Knappa resurser ska räcka till en verksamhet som förutsätts ha en omfattning och räckvidd som går långt utöver det nuvarande museets åtaganden och uppgifter.

Resultatet av detta blir rimligen en kraftig resursminskning för såväl permanent som tillfällig utställningsverksamhet inom arkitekturområdet. Det går inte att komma till någon annan slutsats av Rådets utredning och det bekymrar Sveriges Arkitekter att utredningen inte tydligare reflekterat över konsekvenserna av sitt förslag i dessa avseenden. I det fortsatta beredningsarbetet måste det säkerställas att den nya verksamheten får i uppdrag att reservera rimliga resurser för bl a utställningsverksamhet inom arkitekturområdet

Sveriges Arkitekter ser framför sig en dragkamp om knappa resurser i en organisationsform där intressenter och kompetens inom arkitektur och stadsutveckling är underrepresenterade. Det är mot denna bakgrund viktigt att den nya verksamheten ges ett uppdrag som garanterar att området arkitektur och stadsutveckling ges resurser som svarar mot den resurstilldelning som kommer att gälla för området form och design.

Sveriges Arkitekter anser också att utredningen väl lättvindigt har hanterat frågan om det omfattande arkiv Arkitekturmuseet ansvarar för i form av skisser, ritningar, modeller och fotografier m m. Utredningen konstaterar att de viktigaste delarna av arkivet är digitaliserat och anför detta som ett skäl till att det kan flyttas till annan arkivanordnare. Enligt uppgift från museet är dock mindre än en procent av materialet digitaliserat.

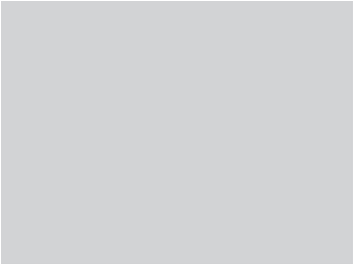
Vi får intrycket att utredningen i denna del sökt en lösning som kan frigöra lokaler för den nya centrumbildningen utan att närmare ha kontrollerat sakförhållandena gällande arkivet eller effekterna av och kostnaderna för den föreslagna flytten av arkivet.

Arkivet är i mångt och mycket grunden för Arkitekturmuseet. Arkivfrågan kräver därför ytterligare överväganden och utredningar. Frågan har inte på ett tillfredsställande sätt berörts i Rådets utredning.

En resurssvag lösning och ett begränsat uppdrag

Direktiven för Rådets utredning har varit sådana att förslag inte får medföra ökade kostnader för staten. Rådet har därmed, med sitt förslag, haft att hålla sig inom befintliga ekonomiska ramar.

Sveriges Arkitekter konstaterar att det som i Rådets utredning beskrivs som en kraftsamling de facto är en verksamhet som inte tillförs några nya resurser. I stället kalkylerar utredningen med att en sammanläggning av var för sig resurssvaga

verksamheter sammantaget ska leda till kostnadseffektiviseringar och ökad slagkraft. Sveriges Arkitekter finner inte den slutsatsen övertygande.

Sveriges Arkitekter menar därför att den nya, sammanfogade verksamheten, även framgent får beskrivas som resurssvag. Det finns, enligt förbundets uppfattning, en uppenbar diskrepans mellan det framtida verksamhetsinnehåll som Rådet skisserar i sin utredning och de resurser som står till förfogande. Om detta ska bli ett kraftfullt centrum för kommunikation, information, rådgivning och kunskapsbildning inom arkitektur, form och design måste större framtida ekonomiska resurser anvisas. Sveriges Arkitekter vill, för att tro på en framtid för den nya centrumbildningen, se en tydlig politiskt markerad vilja att åstadkomma en starkare finansiering redan i nästa budget.

Det vore också välgörande med en mer offensiv satsning genom att ge den föreslagna centrumbildningen en tydligare *opinionsbildande* roll. Motsvarande verksamheter i Storbritannien och Nederländerna har inte bara en neutral kommunikations- och informationsroll utan också en opinionsbildande och vägledande roll, till båtnad för såväl byggherrar, brukare som samhället i sin helhet. Om verksamheten graderas upp med också en opinionspåverkande uppgift är vi övertygade om att verksamheten, på ett helt annat sätt än annars, kommer att attrahera mycket kompetenta personer att engagera sig i olika roller och uppgifter i verksamheten. Ett mer kringskuret mandat kommer inte att utgöra en lockelse för de personer som kan göra en ny verksamhet synlig, intressant, utåtriktad och uppskattad. Resursnivån bestämmer vilken kompetens man får.

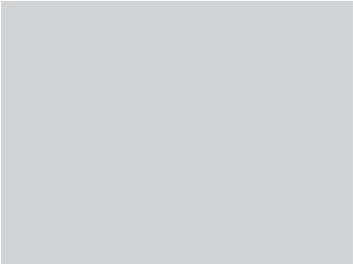
Förslaget har tydlig slagsida åt form och design

Sveriges Arkitekter vill uttrycka en stark oro för att den föreslagna organisationsformen, inte minst då federationsmodellen som främst är ägnad att gynna form- och designområdet, kommer att medföra att arkitekturen hamnar på undantag.

De myndigheter och institutioner som föreslås utgöra federationen hör alla, med undantag för Boverket, hemma inom form- och designområdet. Ingen av dessa myndigheter och institutioner har någon nämnvärd kompetens eller erfarenhet av frågor inom arkitekturens område. Organisationsmodellen har därmed en alldeles uppenbar slagsida åt form- och designområdet. Att detta kommer att sätta sin prägel på en kommande verksamhet, om nu rådets förslag genomförs, får hållas för troligt.

Inte heller har, utöver Boverket, de tilltänkta federationsmyndigheterna någon kompetens inom områdena stadsutveckling och den gemensamma miljön. När det gäller offentlig upphandling är det vår bedömning att alla föreslagna federationsmyndigheter saknar kompetens och erfarenhet. Att dessa bägge områden lyfts fram och prioriterats är i grunden positivt, men det förutsätter också att reell kompetens tillförs, något som rådets rapport inte behandlar.

Om federationstanken ska bli trovärdig måste den tilltänkta federationen kraftfullt förstärkas när det gäller myndigheter och institutioner som är arkitekturkompetenta och som har kunskap inom områdena stadsutveckling och offentlig upphandling av arkitektur, form och design. Sker inte detta blir Rådets förslag en satsning på form och design, men knappast på arkitektur.

Att Rådets förslag ser ut som det gör får tillskrivas det faktum att det är tunnsått med arkitektur- och stadsutvecklingskompetenta offentliga myndigheter och institutioner. Inte desto mindre måste dessa frågor ges en lösning för att det ska vara möjligt att stödja federationstanken.

Den nya centrubildningen kommer, inom form- och designområdet, tillföras personal (från Svensk Form och SVID) som har erfarenhet av att arbeta med kommunikation, information, rådgivning och kunskapsbildning inom sina respektive områden. Dessvärre gäller detta inte arkitekturområdet eftersom Arkitekturmuseets personal, så vitt kan bedömas, överlag inte har den inriktning och bakgrund som krävs för att sköta det föreslagna nya uppdraget.

Hur få rätt kompetensprofil?

Medan personal med rätt kompetensprofil inom form och design kan kliva in i den nya centrubildningen direkt måste sannolikt en betydande del av Arkitekturmuseets nuvarande personal bytas ut mot personer som har den kompetensprofil det nya uppdraget förutsätter, vilket vare sig formellt eller praktiskt torde vara lätt att åstadkomma. Verksamheten kommer därmed sannolikt inte att starta med jämbördiga förutsättningar. Inom arkitekturområdet måste man inleda nystarten med en sannolikt långdragen omstruktureringsprocess, medan form- och designområdet kan rulla sin verksamhet vidare med utgångspunkt i en för dessa verksamheter bredare plattform.

De komplikationer detta kan innebära har inte berörts i rådets utredning. Överhuvudtaget är det förvånande att frågor gällande omställningen från museets nuvarande uppdrag till det föreslagna nya inte berörts mer ingående i utredningen. Den nya centrubildningen föreslås få ett helt annat inkråm än vad museet har i dag. Även om det inte skrivs rakt ut i utredningen innebär förslaget att Arkitekturmuseet avvecklas. Den personal som idag finns för att fullgöra museets nuvarande uppdrag kommer inte i alla delar vara den personal som den nya centrubildningen behöver för att klara sina framtida uppgifter.

Den kompetensprofil det nya centrumet behöver beskrivs mycket kortfattat i slutet av utredningen. Sveriges Arkitekter konstaterar att det vid start av det nya centrumet den 1 januari 2009 kommer att föreligga en betydande avvikelse mellan befintlig och önskad kompetensprofil. Hur detta ska kunna ges inom befintlig resursram framstår som en minst sagt utmanande uppgift.

En ny svensk arkitekturpolitik

Sveriges Arkitekter har i tidigare skrivelse, 2008-01-28, lyft fram behovet av en ny och utvecklad svensk arkitekturpolitik.

Sveriges Arkitekter har uppfattningen att politikområdena arkitekturpolitik respektive form- och designpolitik har beröringspunkter men att det inte är självklart att lägga samman dessa politikområden i en allomfattande svensk politik för arkitektur, form och design. Såväl arkitekturpolitik som form- och designpolicy behöver skärpas och tydliggöras. Vi anser att bäst förutsättningar för att åstadkomma detta skapas om de bägge politikområdena vässas var för sig, exempelvis på det sätt som nyligen skett i Danmark.

Dessa ställningstaganden påverkas inte av förslaget att inrätta ett nytt Centrum för arkitektur, form och design samt gestaltningen av den gemensamma miljön. Att inrätta en sådan centrumbildning ger i sig inte anledning att med automatik eller självklarhet betrakta arkitektur, form och design som ett enhetligt politikområde.

Det nuvarande nationella handlingsprogrammet för arkitektur, form och design, Framtidsformer, är på det stora hela ett misslyckande. Det finns inte skäl att fortsätta i samma hjulspår genom att lappa vidare på ett handlingsprogram som inte fått någon genomslagskraft och till stora delar är okänt för både offentliga myndigheter, byggherrar, brukare och allmänheten.

Det behövs ett nytänkande och en satsning på att var för sig spetsa de två politikområdena arkitektur respektive form- och design. Sveriges Arkitekter har därför för avsikt att både genom eget arbete och genom diskussion med politiken verka för en ny, fristående, arkitekturpolitik.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis anser Sveriges Arkitekter

att förslaget att avveckla Arkitekturmuseet i sin nuvarande form och med nuvarande uppdrag behöver analyseras ytterligare. Enligt Sveriges Arkitekters uppfattning har inte utredningen i erforderlig utsträckning belyst effekterna av den avveckling man föreslår;

att området *arkitektur* i en ny centrumbildning måste ges förutsättningar att starta med resurser likvärdiga de som gäller för området form och design i fråga om utställningsverksamhet, som arena och avseende kommunikation, information, rådgivning och kunskapsutveckling. Rådets förslag ger anledning att tro att så inte blir fallet varför Sveriges Arkitekter anser det angeläget med ett tydliggörande av att arkitekturen inte i något avseende ska ges en resursmässigt sämre ställning än området form och design;

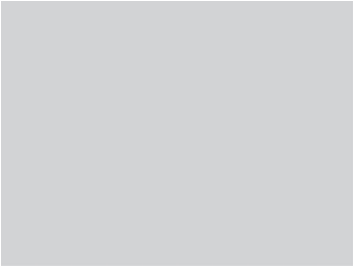
att den föreslagna federationen måste förstärkas med myndigheter och institutioner som har för ändamålet erforderlig kompetens inom områdena arkitektur och stadsutveckling;

att den i samband med centrumbildningen föreslagna organisationskommittén måste innehålla personer med kompetens inom områdena arkitektur och stadsutveckling;

att den föreslagna centrumbildningen bör få ett opinionsbildande uppdrag som går utöver vad Rådet för arkitektur, form och design föreslagit;

att den föreslagna centrumbildningen måste tillföras ökade resurser för att kunna åstadkomma den kompetensprofil och bedriva den verksamhet som beskrivs i utredningen från Rådet för arkitektur, form och design;

att Sverige, oberoende av förslaget att inrätta ett nytt Centrum för arkitektur, form och design samt gestaltning av den gemensamma miljön, behöver en ny, fristående, svensk arkitekturpolitik;

att politikområdena arkitekturpolitik respektive form- och designpolitik har beröringspunkter men att det inte är självklart att lägga samman dessa politikområden i en allomfattande svensk politik för arkitektur, form och design. Såväl arkitekturpolitik som form- och designpolicy behöver skärpas och tydliggöras. Bäst förutsättningar för att åstadkomma detta skapas om de bägge politikområdena vässas var för sig, exempelvis på det sätt som nyligen skett i Danmark:

Med vänlig hälsning
Sveriges Arkitekter

Laila Strunke
Förbundsordförande

Staffan Carenholm
Förbundsdirektör

Sveriges Arkitekter är intresse- och professionsorganisation för landets arkitekter, inredningsarkitekter, landskapsarkitekter och planeringsarkitekter. Förbundet har 10.300 medlemmar och organiserar 95 procent av de yrkesverksamma arkitekterna.